

Pregelj – Matkova Tina

Romarji se odpravijo na pot proti Gorici, da bodo priče sodbi (neprostovoljno). Obsojeni so voditelji upornikov Janez Gradnik, Kobal, Laharnar, Podgornik in drugi tovariši.

Matko je pijan hodil po ulici med množico, ter si jezno brundal pesem upornikov. Njegova hči Tina mu je sledila. Bila je v 7 mesecu nosečnosti in ji je Matko prepovedal iti na sodbo. Vendar ona si ni želela drugega kot poslednjič videti svojega ženina Janeza Gradnika. Še zadnjič je hotela poljubiti njegove roke, noge, še zadnjič v naročje položiti njegovo glavo (čeprav odsekano). Tako bo imel njen otrok mir v življenju.

Matko se je pijan opotekal in videl Tino. Bil je zelo jezen nanjo, predvsem na to, kar se ji je zgodilo. Obsoja jo z lovačo (prostitutko), takšne kot so bile ženske iz Tolmina. Ve, da je Tina zelo ljubila Janeza, mogoče še bolje kot si je zaslužil. (Osebe iz novele včasih namigujejo na to, da jo je Janez bolj kot ne imel za potešitev spolne sle.)

Odločil se je da jo bo počakal. Ker pa je bil od pijače zaspan, je malo zadremal. Tako ni opazil, ko je Tina šla mimo njega. Ko se je zbudil je spet videl Tino v množici pred sabo, vendar ko je bolje pogledal, je njena podoba izginila. Misli je, da se mu prikazuje duh Tine, ki je umrla doma. Žalostno je vpil, da ni ona kriva in naj se ne boji, da bo že zaščitil njenega nezakonskega otroka (pankerta). Znašel se je pred cerkvijo, kjer se je dokončno streznil. Misel, da bo našel Tino doma mrtvo, mu ne gre iz glave.

Tina pa je še naprej hodila z mislijo in hrepenenjem po Janezovi bližini. Klicala je v nebo, k Devici Mariji, saj naj bi ona vedela kako je držati telo ljubljenega umrlega človeka. Tina je veliko prehodila, zato se je že zelo slabo počutila. Ko je bruhala je k njej prišla neka žena in ji ponudila mleko, s katerim se je Tina lahko odžejala. Nato je vztrajala naprej. Že skoraj je prišla na cilj, ko so se že zazvonili zvonovi. Ti so naznanili smrt. Hrepenela je po dotiku, zato si je utirala pot med množico. Ko je prispela, je videla samo telo, ne pa glave. Nek moški ji je povedal, da je glava drugje in naj samo sledi poti ob mestu. Prispela je do glave, ki je bila na palici in se jo hotela dotakniti. Z rokami je segala po glavi, vendar jo je služabnik zaustavil.

Z ljudmi je šla v cerkev. Od utrujenosti se pol stvari ni zavedala. Po maši se je odpravila v gostilno, kjer se je potešila z juho in vinom. Na poti domov je trpela hude bolečine v hrbtu, noge je niso več. Legla je v travo, bledlo se ji je. Začela je moliti, hotela je umreti. Vendar se ji je kot čudež prikazal privid Marije (v resnici je bila tolminska babica). Tina je rojevala, "Marija" pa se je spraševala kam naj otroka povije. Sledil je Tinin zadnji krik, nato je umrla. Žene, ki jih je priklicalo Tinino kričanje, so pobrale živega otroka.

Matko, ki je iskal Tino, je šel mimo mesta kjer je umrla in je ni našel.